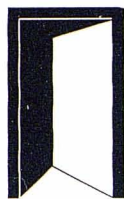

la rebotiga

Per viure cal esforçar-s'hi. Hi ha moltes més maneres d'estar mort que d'estar viu. Algunes maneres de viure ja s'han seleccionat. Estan escrites en cadascuna de les nostres cèl·lules. És l'instint. Però alguns éssers vius encara poden elegir. És el que s'aprèn, la cultura. Quina part del comportament neix i quina es fa? Es pot desfer el que ha nascut? Es pot desnéixer? Fixem-nos en l'increïble cas de les hienes tacades.

Les hienes són agressives. La selecció natural (1) afavoreix tot el que pugui desanimar un intrús, però la idea té un efecte secundari: es pot confondre el que és propi amb el que és estrany, i dificultar així la cohesió del grup. La mateixa selecció (2) pot corregir- ho: dos mascles mútuament recelosos se situen en paral·lel, però mirant en direccions oposades, aixequen la pota del darrere i exposen així els seus genitals a les mandíbules de l'oponent (Déu meu!). I es lliuren a un codificat joc (homo)sexual que, si tot va bé, reforça els vincles comunitaris. En queden efectes secundaris, perquè: i les femelles? La selecció (3) segueix i millora: les femelles de l'espècie *Crocuta crocuta* no tenen problemes de posició social. Estan fortament masculinitzades. Els llavis de la vagina es fonen en un

Crocuta crocuta

pseudoescrot que es completa amb dos nuclis de teixit adipós, com dos pseudotesticles, i un clítoris prolongat, com un pseudopenis erèctil. La funció és femenina, però la forma convenç al cent per cent. Les tacades són amb molt les hienes més reeixides. Efecte secundari: copular i parir a través d'un penis, per molt fals que sigui, és un autèntic calvari. Alguna cosa més? (4) Dificilment. El que està escrit en els gens no és un text sagrat; es pot canviar, esmenar, esborrar, eludir... però la selecció no sembla que treballi per a la satisfacció i benestar dels organismes. Queda la cultura, l'assistència veterinària, per exemple.

Crec que és fàcil posar-se d'acord en casos concrets com aquest. No obstant això, qualsevol intent de generalització s'escalfa a mesura que l'objecte de coneixement s'acosta al subjecte de coneixement, és a dir, quan el que hi ha sota la llum dels focus és la mateixa espècie humana. Posem per cas la xenofòbia, un instint reinventat una i mil vegades durant l'evolució. En general, no s'aprèn a recelar del foraster. Si alguna cosa s'aprèn, en tot cas, és a deixar de fer-ho. La idea encaixa bé amb la metàfora del gen egoista: la selecció opera a nivell genètic, els organismes no són més que excuses temporals per perpetuar la identitat potencialment eterna del gens. Per tant, la selecció natural deixa passar els comportaments dels organismes que protegeixen la identitat col·lectiva

escrita en els gens.

Rellegim ara la història de la humanitat. En cada pàgina hi ha algú intentant convèncer el proïsme que "la vida no val la pena si no és per incendiar-la al servei d'una causa gran". És una frase de la cultura, és veritat, però deu la seva contrastada eficàcia al fet que apunta al centre mateix d'un instint mil vegades mil·lenari. Multituds de coreligionaris i compatriotes, cofolklorics i cofanàtics, estan disposats a morir per una identificació col·lectiva potencialment immortal. La història de la infàmia de la humanitat és una llista d'efectes secundaris d'instints amb uns avantatges originals que ningú ja no recorda. Res més natural que corregir el que és natural. Ho fa la mateixa natura. I ho pot fer la cultura. La intel·ligència, en el fons, no és més que un gestor d'instints.

Jorge Wagensberg